

Kun pihdit kameraan vaihtuivat... Eläinoikeusaktivistien poliittinen tyyli­muutos

PIA LUNDBOM

ABSTRACT

Animal rights movement and the change of political style

Since 1995, when the first publicly noticed animal liberation acts in Finland were done, the animal right activists have constituted one of the most discussed Finnish political movements. The movement has received a lot of media attention during its existence, although the quality of the attention has not been always very pleasant for the activists. In my article I shall analyse the campaign Cruel Truth, released in November 2007, as an example. Through the concepts of "political style" and "framing" I examine the recent changes in animal right activism. It was a wise decision of the activists to change the practical tool of their politics from the tongs to the camera, and as a result their political agenda has gained much increased visibility.

Johdanto

Emakko ei pääse liikkumaan karsinassa, kanat nokkivat toisiaan, porsas näykkii toisen porsa­an verillä olevaa ahteria. Lyhyessä muutaman minuutin mittaisessa videopätkässä katsojan silmille vyöryy likaisten ja ahtaissa tiloissa olevien eläinten kuvia (ks. Julma totuus – tehotuotanto.net). 2000-luvun jälkipuoliskon aktivismi haastaa videomateriaalin avulla ketä tahansa ajattelemaan sitä, mikä on tehmaatalouden tämän hetken tilanne.

Keväästä 1995 lähtien eläinoikeusliike toimintatapoineen on ollut yksi eniten keskustelua herättäneistä kansalaisaktivismin muodoista. Suomessa eläinaktivismi nousi näkyvästi esille niin kutsuttujen "kettutyttöjen" toukokuussa 1995 tekemien ensimmäisten turkistarhaiskujen jälkeen. Keväällä 1995 kettutyötöt tunkeutuivat pohjanmaalaisille turkistarhoille voimapihtien ja sorkkarautojen avulla. Myöhemmin kettutyötöt saivat ehdollisen rangaistuksen ja mittavat korvausvaatimukset maksettavikseen. (ks. VaaHO 16.12.1996, 1974).

Näiden ensimmäisten julkihuomiota saaneiden eläinten vapautusiskujen tekemisestä on kulunut

pian 15 vuotta aikaa. Suomalaista eläinoikeusaktivismia on analysoitu eri näkökulmista, mutta useimmat tehdyistä tutkimuksista keskittyvät 1990-luvun tai 2000-luvun alun aktivismiin. Eri­tyisesti tuore Julma totuus: Tutkimus suomalaisesta eläintuotannosta -kampanja, jonka materiaalia aktivistit kuvasivat 101 eläintilalla, haastaa kysymään, mitä eläinoikeusaktivismissa on tapahtunut viimeisten vuosien aikana. Tarkastelenkin tässä artikkelissa erityisesti eläinoikeusaktivismissa tapahtunutta muutosta eläinaktivistien poliittisen tyylin ja mediasuhteen näkökulmasta. Konkreettisena ta­pauksesimerkinä 2000-luvun lopun aktivismista käytän edellä mainittua Julma totuus -kampanjaa ja vertaan sitä aiempiin aktivismin muotoihin. Analysoin ja peilaan aiempaan, miten eläinoikeusliike on onnistunut Julma totuus -kampanjallaan agendansa kehystämässä ja poliittisessa tyyli­sä­än. Nostan keskusteluun sen toimintatilan, joka eläinoikeusaktivisteille avautuu poliittisten mahdol­lisuuksien ja rajoitusten reunaehtojen keskellä (ks. Tarrow 1998, 72; Lindholm 2005, 30). Pei­laus­pintana analyysissäni on aktivistien kampanja­puheelle välittömästi kampanjamateriaalin marras-

kuussa 2007 tapahtuneen julkaisemisen jälkeen nousut mediakeskustelu. Tämän näytteen avulla analysoin tarkemmin aktivistien mediasuhteen muutosta. Aktivistien materiaali on kuvattu ensisijaisesti etelä- ja länsisuomalaisilla tiloilla. Sen vuoksi käytän näyteaineistona Helsingin Sanomien, Hämeen Sanomien ja Etelä-Suomen Sanomien kirjoituksia. Tuon alueellisella lehtivalinnalla aktivistien paikallista mediasuhdetta näkyväksi. Tutkin niin aktivistien tuottaman materiaalin kuin aktivismista kirjoitettujen artikkeleiden pohjalta poliittisen tyylin muutosta.

Tekstini alussa esittelen lyhyesti suomalaisen eläinoikeusaktiivisuuden historiaa ja kuvaan eläinoikeusliikkeen keskeisiä tavoitteita. Tämän jälkeen käsittelen aktivismin mediasuhdetta ja mediajulkisuuden keskeisyyttä aktivismille. Tästä siirryn varsinaisen kampanjan ja sen aikaansaaman mediapuheen analyysiin ja tutkin aktivismin poliittisen tyylin muutosta. Lopuksi pohdin, miten tekniset välineet ovat muuttaneet aktivistien toimintaedellytyksiä. Tekstini funktiona on ottaa osaa laajempaan yhteiskunnallisten liikkeiden ja niiden toimintaedellytysten muutosta käsittelevään keskusteluun.

Eläinoikeusliike yhteiskunnallisena liikkeenä ja tutkimuskohteena

Yhteiskunnallisilla liikkeillä ymmärretään perinteisesti organisaatioita ja ryhmiä sekä yksilöitä, jotka toimivat yhdessä muuttaakseen yhteiskuntaa (ks. Kaldor 2006, 116). Eläinten hyvinvoinnin lisäämiseen, eläinten suojeluun, eläinten oikeuksien edistämiseen sekä eläinten vapauttamiseen tähtäävää toimintaa ovat edistäneet erilaiset toimijat niin kansallisesti kuin globaalistikin vuosikymmeniä, jollei vuosisatoja. Eläinten oikeuksia esille nostavassa puheessa korostetaan, ettei ihmisillä ole oikeutta hyväksikäyttää tai alistaa eläimiä (ks. esim. Regan 1980, Pivetti 2005). Suomessa eläinoikeusliikkeen synty ja nousu voidaan paikantaa 1990-luvun alkuun (ks. Luukka 1998). Keväällä 1995 ”kettutyttöiskut” ja Oikeutta eläimille -yhdistyksen perustaminen loivat uudenlaista poliittista toimintatilaa eläinten asioista kiinnostuneille toimijoille. Pirita Jupin (2004, 27) mukaan Oikeutta eläimille antoi toimijoille mahdollisuuden identifioida itsensä nimenomaan eläinoikeusaktivisteiksi.

Eläinoikeusaktiivismi on koko elinkaarensa ajan ollut luokiteltavissa varsin radikaaliksi toiminnaksi, koska osa toimijoista on käyttänyt tai kannatta-

nut laittomia keinoja (ks. myös Lindholm 1998, Lundbom 2002). Vapautusiskut tapahtuivat EVR:n eli Eläinten Vapautusrintaman nimissä. Tosin etenkin julkisuudessa erilaiset ryhmät ja toiminnot niputettiin keskenään (ks. Luukka 1998). Eläinoikeusliikkeen toimijat kritikoivat etenkin turkistarhausta ja tehomaa-aloutta (ks. esim. Luukka 1998, Lundbom 2001).

Aktivistit ovat politikoineet eläinten puolesta, koska eläimet eivät ”sanattomina” itse pysty puolustamaan oikeuksiaan (ks. Lundbom 2001, 56). Eläinoikeusaktivistit ovat pyrkineet laajentamaan eettistä näkökulmaa ja puhetapaa siten, että eläinten asema otettaisiin perusteellisempaan keskusteluun. Esimerkiksi kysymys lajisorrosta ja eri eläinlajien erilaisesta ja eriarvoisesta asemasta on ollut yksi asia, jota on haluttu pohdittavan tarkemmin. Saara Kupsala ja Salla Tuomivaara (2004, 311) kirjoittavat, että muun muassa eläinoikeusliikkeen toiminnan ja ruokaskandaalien vaikutuksesta eläinten hyväksyttävästä kohtelusta on tullut samanlainen yhteiskunnallinen kiistakysymys kuin ympäristökysymyksestä 1960–1970-luvuilla. Jo 1990-luvun puolivälistä alkaen yksi yhteiskunnallisesti kiinnostava havainto on ollut, että eläinoikeustoimijoista osa ja ainakin radikaaleimmat ovat pitäytyneet virallisen yhdistystoiminnan ulkopuolella. Martti Siisiäisen (1998, 219–220) mukaan tärkeät yhteiskunnalliset liikkeet ovat perinteisesti lähes poikkeuksetta hyväksyneet formaalin yhdistyksen organisoitumisen mallikseen. Liikkeiden toimintakeinot ovat olleet yleensä lainsäädäntöä kunnioittavia ja väkivaltaa karttavia (emt.).

Uusi aktivismi, jona eläinoikeusaktiivismia Suomessa voitiin 1990-luvun puolivälissä puhutella, sai monet tutkijat kiinnostumaan siitä, mistä toiminnassa oikein on kyse. Varsinainen tutkijoiden marssi kentälle tapahtui 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa. Eläinoikeusaktiivismia tulkittiin ja kuvattiin ainakin ympäristöprotestin neljäntenä aaltona, radikaaliliikkeenä, muutosliikkeenä ja vastakulttuurina (ks. Kontinen & Peltokoski 2000; Luukka 1998, Lindholm 1998; Kokkonen 2003; Rasimus 2006). Osa aktivisteista saattoi haastattelussa kertoa olleensa jo tai olevansa pian jonkun toisen tutkijan haastateltavana. Voikin sanoa, että 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun suomalaista eläinoikeusaktiivismia on tutkittu perusteellisesti muun muassa toimijoiden kokemusten, yhteisöllisyyden ja mahdollisuuksien kannalta (ks. Lundbom 2001 ja 2002; Juppi 2004; Rasimus 2006).

Tutkijoiden mielenkiinto kohdentui siis kiinnostavaan yhteiskunnalliseen toimintaan. Aktivistien politikointi ei ollut 1990-luvulla saati sitten 2000-luvun alussa mikään massojen liike, muttei eläinoikeusliikehdintä sellaiseksi ole pyrkinytkään. Nyt 2000-luvun lopussa voi todeta, että eläinoikeusliike sekä jättäytyi että myös jätettiin politikoijaryhmänä marginaaliin. Osa eläinoikeusliikehdinnän toimijoista oli mukana keväällä 1995 perustetussa Oikeutta eläimille -yhdistyksessä, osa toimi näkyvästi eri foorumeilla erilaisten yhteiskunnallisten kysymysten nimissä ja osa valitsi kasvottoman ja laittoman toiminnan eläinten vapautusten muodossa. Pyrkimys sekä uudenaikaiseen politikointiin, kulttuuriseen muutokseen eläinten kohtelussa että hierarkiattomaan toimintakulttuuriin oli julkilausuttu tavoite. Ensimmäisten kettutyttöjen tekemien eläinten vapautusiskujen saaman julkisen huomion määrää ei varmasti kukaan ollut osannut arvioida etukäteen. Jälkikäteen voi arvioida, ettei julkisuusstrategiaa oltu osattu kunnolla miettiä ja tapa toimia median kanssa oli aktivismin alkuvuosina lapsenkengissä.

Eläinoikeusaktivismin ”liikkeen” voi sanoa lähestulkoon pysähtyneen, kun loppuvuodesta 1997 orimattilalainen turkistarhaaja Markku Kuisma ampui haulikolla viittä tarhalle menossa ollutta aktivistia. Pirta Juppi (2004) huomauttaakin, että aktivismin alettiin suhtautua tapauksen jälkeen negatiivisemmin julkisuudessa. Myös osalle eläinoikeustoimijoista tapahtuma oli liikaa: 1990-luvun lopussa liikkeen dynaamisuus kuihtui aika tavalla ja osa toimijoista löysi itselleen uusia toiminta-areenoita (ks. myös Juppi 2004, 32). Osalle eläinoikeustoimijoista globalisaatiokriittisestä liikehdinnästä paikantui uusi politikointikenttä (ks. Lindholm 2005). 11.9.2001 New Yorkissa tapahtuneet terrori-iskut puolestaan aikaansaiivat myös globalisaatiokriittisen liikehdinnän lamaantumisen ja asteittaisen rauhanliikkeen tai sodan vastaisen liikehdinnän vahvistumisen.

Eläinoikeusaktivismin mediasuhde

Etenkin eläinten vapautusiskut pitivät eläinaktivismin tiiviisti median huomion kohteena 1990-luvulla. Muut aktivistien toimintakeinot jäivät julkihuomiossa eläinten vapautuksia tarkastelevan puheen varjoon (ks. Juppi 2003). Kansalaistoimijoiden ajamien yhteiskunnallisten kysymysten edistämässä mediahuomion saaminen ja medioissa

esille pääseminen on tärkeä teema. Erilaiset kommunikaatiomuodot ovat keskeisiä ja media olenainen, myös siksi, että median välittämän tiedon avulla tullaan tietoisiksi eri puolilla maailmaa tapahtuvista protesteista ja kampanjoista (ks. myös Kaldor 2006, 145). Media on sekä politikoinnin väline että politikoinnin areena.

Mediassa puhutlan saaminen on haastavaa, eikä huomio ole aina toivotunlaista. Yksi poliittisen toiminnan elinehdoista on kuitenkin se, tuleeko yhteiskunnallinen protesti kuulluksi ja kuinka laajempi yleisö suhtautuu esille nostettuun kysymyseen. Käytännössä kansalaistoimijoilla on paine uudistua ja uudistaa toimintatapojaan saadakseen viestinsä kuuluville. Jo 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa tekemissäni aktivistihaastateluisissa useampi haastateltava toi esille, että mediatilasta kamppailtaessa mustavalkoisilla lentolehtisillä tai aina samankaltaisilla, muuttumattomilla kampanjoilla ei saa tuiki tarpeellista (media)huomiota (ks. esim. Lundbom 2001, 2002). Toisaalta haastateltavat pohtivat, ettei mediahuomion hallintaan ollut mitään mahdollisuuksia ja kampanjoitavan asian sijasta puhe kiinnittyi yleensä joko uhkaaviksi koettuihin politikointitapoihin, kuten eläinten vapautusiskuihin, aktivistien nuoruuteen tai sukupuoleen. Kettutyttöiksi puhuttelu sai aikaan sen, että usein huomion kohteena olivat erityisesti tytöt sekä enemmän esimerkiksi eläinten vapautusiskut kuin toimintaan kannustavat ideologiset ja moraaliset lähtökohdat (Lundbom 2002, 88). Aktivismin suhde mediaan on siten ollut varsin kaksijakoinen. Yhtäältä mediahuomiota on toivottu, mutta sitä ei ole useimmiten saatu varsinaiselle asialle eli eläinten kohtelulle ja oikeuksille. Toisaalta mediassa ei välttämättä osattu toimia. 1990-luvun kuluessa internetistä tuli keskeinen foorumi, mutta vasta 2000-luvun kuluessa eläinoikeusliikkeen toimijat ovat toden teolla ottaneet verkon ja viestimet haltuunsa.

Liikkeen tyylit ja poliittiset mahdollisuudet puntarissa

Internetillä on ollut oma keskeinen roolinsa eläinoikeusaktivistien poliittisen toimintatilan muotoutumisessa. Poliittisella mahdollisuusrakenteella tarkoitetaan niitä poliittisen systeemin piirteitä, jotka edesauttavat tai estävät liikkeiden syntymistä ja toimintaa (ks. Tarrow 1998). Käytännössä poliittisen mahdollisuusrakenteen käsitteellä tarkoite-

taan esimerkiksi erilaisia poliittisen ympäristön tarjoamia mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen liikkeeseen (ks. myös Ilmonen & Siisiäinen 1998). Ari Rasimuksen (2006, 149) mukaan 1990-luvulla poliittinen mahdollisuusrakente näytti pikemminkin sulkeutuneen kuin avautuneen. Poliittisen mahdollisuusrakenteen ulottuvuuksiin Tarrowin (1998, 77–80, ks. myös Rasimus 2006, 111–152) mukaan kuuluvat poliittisten instituutioiden avoimuuden aste, poliittisten ryhmittymisten aste, vaikutusvaltaisten liittolaisten saaminen, muutokset eliitissä sekä hallinnon poliittinen toimintakyky. Rasimus (emt., 115) pohdiskelee markkinoiden kasvaneen merkityksen mahdollisia vaikutuksia poliittisten instituutioiden avoimuuteen. Rasimuksen (emt.) haastattelemien aktivistien mukaan markkinahenkisyys eri ilmentymineen kavensi kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia. Rasimuksen (emt., 127) haastattelemat toimijat suhtautuivat skeptisesti mahdollisuuksiinsa vaikuttaa poliittisten puolueiden kautta itselleen tärkeisiin asioihin. Institutionaalisen politiikan sisäisissä vuorovaikutussuhteissa ei tapahtunut sellaisia muutoksia, jotka olisivat avanneet tilaa liikehdinnälle (emt., 131). Rasimuksen (emt., 132) mukaan voidaan todetakin, etteivät puolueliittolaiset olleet 1990-luvulla liikehdinnälle kaikkein tavoiteltavimpia liittolaisia. Myöskään 1990-luvun eliiteissä ei Rasimuksen mukaan tapahtunut sellaista hajaantumista, joka olisi avannut liikkeille mahdollisuusrakennetta (emt., 139). Käytännön viranomaistoiminta (etenkin poliisitoiminta) puolestaan oli Rasimuksen (emt., 146) haastattelemien aktivistien kokemusten mukaan osoittautunut epäoikeudenmukaiseksi ja ylimitoitetuiksi. Edellä mainitut tekijät eivät Rasimuksen (emt., 149–150) havaintojen mukaan kuitenkaan estäneet aktivismin voimistumista. Valitulla poliittisella tyylillä oli tässä oma roolinsa. Poliittinen tyyli on oiva käsite kuvaamaan sitä tapaa, jolla toimijat pyrkivät erottautumaan muista poliittisista ryhmistä ja aktivisteista (ks. Lappalainen 2002, 23; Lappalainen 1999). Tyylillä viitataan poliittiseen profiloitumiseen, siihen, miten toimijat pyrkivät tuomaan asiansa esille omaperäisessä muodossa (ks. Lappalainen 2002, 25). Jarmo Rinne (1999) ja Pertti Lappalainen (1999, 2000, 2002) ovat jo aiemmin analysoineet eläinoikeusliikkeen poliittista tyyliä ja osoittaneet käsitteen käyttökelvouden.

Pertti Lappalaisen (2000, 250) mukaan tyyli rajoittuu nimenomaan toimintaan ja sen dynamiik-

kaan, mikä tekee tyylistä jotenkin rajatumman ja tarkemman käsitteen kuin mitä esimerkiksi identiteetti on. Lappalainen (emt.) hahmottelee pitkäaikaiseksi poliittiseksi tyyliksi sitä tilannetta, että toimijat joutuvat luomaan itselleen pysyväisluonteisemman tyylin vakuuttaakseen yleisöjään. Lappalaisen (2000, 251) mukaan tyyli on elementti, joka tekee politiikoinnista myös ennakoimatonta. Hän (2000, 251) toteaa, että kun poliittiset toimintatavat ovat rutinoituneet ja urautuneet tiettyihin kaavoihinsa, ne eivät synnytä sanottavia reaktioita. Vaikka poliittiset mahdollisuudet eivät Rasimuksen (2006, 149–150) mukaan 1990-luvulla olleet suotuisia, voimistui aktivismi ja tähän yhtenä selittävänä tekijänä oli, että aktivistien valitsema poliittinen tyyli oli riittävän erottautuva ”normaaliksi” määrittäneestä poliittisesta tyylistä. Eläinoikeusaktivistit onnistuivat herättämään 1990-luvun lopussa yhteiskunnallista keskustelua tehotuotannosta ja turkistarhauksesta. Pirita Jupin (2004, 278) mukaan todennäköisesti ilman eläinoikeusliikehdinnän toiminnan mediassa nostattamaa kohua tarhauskysymys ei olisi politisoitunut niin näkyvästi. Eläinaktivistien tyyli ilmeni siinä, millä tavoin esimerkiksi turkistarhauksesta ja tarhaajista puhuttiin riiston ilmentyminä tai pienempien hyväksikäyttäjinä (ks. Lappalainen 2002, 27).

Poliittisen tyylin rinnalla kehyyksen ja kehystämisen käsite auttavat hahmottamaan ja kuvaamaan sitä, millaisesta ilmiötodellisuudesta eläinoikeusaktivistien toiminnassa oikein on ollut ja on kyse sekä tulkitsemaan tapahtunutta muutosta. Kehystäminen on yksi yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa laajalti käytetty käsite. Kehystämisellä tarkoitetaan tilannemäärittelyä: ”mitä tässä oikein on meneillään” (ks. Goffman 1986). Siten yksittäinen asia saa merkityksensä vasta jonkun tietyn asian osana (ks. Karvonen 2000, Luhtakallio 2005). Yleisön kannatusta pyritään keräämään ja samalla myös asettamaan kyseenalaiseksi vastapuolen tekemiä kehystyksiä. Esimerkiksi Maija Sarpon (2008) tutkimia Uraaniton-org – liike määritteli Itä-Uudenmaan uraankaivoshankkeen kansalaisten oikeuksia loukkaavaksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Sarpon (2008) mukaan kehystämislään Uraaniton.org onnistui muodostamaan Itä-Uudellemaalle yhtenäisen protestirintaman. Yhtenäisen protestirintaman aikaansaaminen osoittaa taitavaa poliittista arviointikykyä ja lukutaitoa sekä osaamista poliittisen tyylin ja retoriikan valinnassa (ks. Lappalainen 2002, 161).

Lappalainen (2000, 256) huomauttaa, että eläinliikkeen toimintatyyli ja hallitsevien poliittisten instituutioiden suhtautuminen siihen kertovat osaltaan suomalaisen(kin) yhteiskunnan fragmentoitumisesta. Lappalainen (2000, 257) kirjoittaa, että eläinliike on alusta asti pyrkinyt tietoisesti toimimaan räväkästi, minkä se ei olettanutkaan miellyttävän kaikkia. Liike halusi myös selkeästi erottaa muista samaa ongelmaa jollakin tavalla ratkomaan pyrkineistä toimijoista (ks. Lappalainen 2000, 257). 1990-luvun aktivistien politikointityyli oli raflaavaa, sisälsi voimakasta, ärhakkää ja tunteisiin vetoavaa artikulointia. Massan suosiota ei tavoiteltu, eikä myöskään saatu (ks. Lappalainen 2002, 161).

Miten sitten eläinaktivistit ovat jäsentäneet ja jäsentävät sekä kehystävät toimintaansa? Oman toimintakulttuurin muokkaamisen sekä luomisen aikaansaajana ja edistäjänä voi olla kokemus ja tunne siitä, etteivät entuudestaan olemassa olevat toimintamuodot vastaa tarpeita (ks. myös Lundbom 2002). Lappalainen (2000, 260) kirjoittaa, että jatkuvan uudelleenarvioinnin vuoksi eläinliikkeen toimintatyylien repertuaarin tulevaisuutta ei voida tarkasti ennakoita määritellä. Lappalaisen (2000, 261) mukaan taitava poliitikoija ei voi ennakolta sitoutua itsepintaisesti valmiisiin (ideologisiin) visioihin. Eläinoikeustoimijoiden kritiikin keskeiset kohteet ovat toiminnan alkuvaiheista lähtien pysyneet jotakuinkin samoina. Eläinten oikeuksia ajavien aktivistien mielestä eläimet ovat tällä hetkellä niin turkistarhauksessa kuin teho- maataloudessa kohtuuttoman kohtelun kohteena. Eläinten pitäisi aktivistien mukaan saada elää vapaina ja kullekin lajille tyypillisen käytöksen mahdollistavissa olosuhteissa. Eläinten ongelmia aktivistien mukaan ovat aiheuttamassa niin yksittäiset kuluttajat kuin tuottajatkin ja siksi tiedotuksen toivotaan vaikuttavan kenen tahansa asenteisiin ja arvoihin. (vrt. Gamson 1995, 90; Snow & Benford 1988, 198).

Eläinoikeusliikkehinnän toimijat ovat pyrkineet vaikuttamaan ihmisten kulutustottumuksiin ja vähintäänkin oman elämänsä tasolla toimimaan elämää kunnioittavalla tavalla. Hallitseva eli eri toimijoita yhdistävä kehys on ollut koko liikkehinnän elinkaaren ajan huoli eläinten kohtelusta, mikä on konkretisoitunut vapauttamisen ideologian muodossa (ks. Snow & Benford 1992, 138–141). Poliittisten mahdollisuuksien rajautuminen oman elämän sisälle ei silti tyydytä kaikkia toimijoita.

Painostaminen oli yksi niistä toimintatavoista, joka sai ainakin osan aktivisteista jättäytymään pois toiminnasta. Haastatteluiden perusteella osalle aktivisteista esimerkiksi osaksi keinovalikoimaa 1990-luvun lopussa tullut mielenosoittaminen turkistarhaajan kotipihalla vaikutti olevan yksinkertaisesti mahdoton (käyttää itse tai hyväksyä toisten toteuttamana) toimintakeino. Liikkeen hallitseva kehys kaventui ja samalla osa aktivisteista jättäytyi pois varsinaisesta eläinoikeusliikkehinnästä.

Tapausesimerkinä Julma totuus -kampanja

2000-luvun lopulla eläinoikeusliikkeen toimijoiden poliittinen mahdollisuuskenttä vaikuttaa olleen jonkun verran suotuisampi kuin 1990-luvun jälkipuoliskolla. Tässä selittäviä tekijöitä on useita, joista ensimmäinen liittyy politikoinnin tyylin uudelleenvalintaan ja toinen siihen, miten liikkeen toimijoiden muotoilemaan kehukseen on suhtauduttu. Suora toiminta laillisine ja laittomine muotoineen on ollut yksi keskeinen erontekijä ja vedenjakaja eläinten asioiden vuoksi politikoiden välillä. Osan eläinoikeustoimijoista valitsema räväkä poliittinen tyyli on tarkoittanut samalla joidenkin potentiaalisten agendan tukijoiden jättäytymistä kauemmaksi liikkeestä, vaikka asia olisikin koettu omaksi. Esimerkiksi turkistarhoille tehdyt iskut ovat eittämättä sulkeneet ulkopuolelle osan turkistarhaukseen kriittisesti suhtautuvista eli potentiaalisista liikkeen tukijoista. Oletan, että Julma totuus – kampanja on muuttanut asetelmaa. Varsin laajalti kritikoitu poliittisen mahdollisuusrakenteen käsite voi avata ymmärrystä eläinoikeusaktivistien Julma totuus -kampanjan menestykselle vuoden 2007 lopussa (ks. myös Rasimus 2006).

Julma totuus -kampanjaa tehdessään aktivistit kävivät 21 suomalaisella broileritilalla, 60 sikalassa ja 20 kanalassa vuosina 2006 ja 2007. Eläinoikeusliikkehinnän toimijat ovat jo aiempina vuosina määritelleet eläinten huonot olot ja tehotuotannon tavan kohdella eläimiä muutosta vaativaksi tilanteeksi. Toimijat ovat kuitenkin väistämättä vuosien aikana uudelleenarvioineet poliittisia toimintatyyliään. Kamerakännykällä tehdyt taltioinnit sekä uudelleen asemoivat liikkeen poliittista tyyliä että nostivat tehotuotannon olosuhteet puheenaiheeksi, pyrkivät herättämään potentiaalisten kiinnostuneiden huomiota että saamaan poliittista toimintatila. Eri puolilla maailmaa toimivat aktivistit ovat koonneet ja tuottaneet kuvamateriaalia aiemminkin.

Kohderyhmä on kuitenkin useimmiten ollut rajattu. Voidaan todeta, että tekemällä videoita rajatun aktivistijoukon sijasta kenen tahansa katsottavia toimijat haastavat suurempaa yleisöä tekemään itse omat analyysinsä. Aktivistit keskittyvät herättämään potentiaalisia, tiedostavia kansalaisia ajattelemaan.

Julma totuus -kampanjan funktiona on osaltaan kritikoida sitä julkikuvaa, mikä maataloudesta ja isojen tilojen arjesta vallitsee. Toimijat kohdistavat kritiikkiään koneelliseen, välineellisen tapaan suhtautua eläimiin, siihen, miten ”kanoja kohdellaan ainoastaan munintakoneina” (Julma totuus). Aktivistit haluavat rikkoo illuusion tilojen hyvistä elinolosuhteista ja kotimaisesta ”puhtaasta” tuotannosta. Politikoinnin tapana vallitsevaan julkikuvaan puuttuminen on suuri haaste – voi pohtia, kuinka hyvin elinolosuhteisiin liittyvistä faktoista ollaan edes halukkaita puhumaan. Kampanjan sivuilla aktiivit kuvaavat, miten heidän havaintojensa mukaan olosuhteet tiloilla olivat kauheat (ks. Julma totuus – tehotuotanto.net). Kampanjan toimijoiden puheessa kyseenalaistetaan koko eläinten hyväksikäytön idea: toimijat vastustavat eläimen asettamista tuotantovälineeksi.

Aktivistit kertovat kampanjasivuilla käyneensä kaikilla löytämillään tiloilla, jotka eivät olleet luki- tai eläintiloille ei murtauduttu materiaalin kuvaamista varten. Toimijat kuvaavat valinneensa suoran toiminnan toimintakeinoon, koska he tavoittelevat toimintansa päämäärää itsenäisesti, kuvamateriaalin taltioimista apuna käyttäen (ks. kampanjan sivut). Kampanjan nettisivuilla kuvamateriaali on kokonaisuudessaan katsottavissa kampanjan etusivulta avautuvasta linkistä (Julma totuus, linkki: Katso kuvat ja videot!). Dokumentointi ja materiaalin jakaminen kaiken kansan nähtäville on selkeä muutos suomalaisten 1990-luvun aktivistien toimintavalikoimaan. Tässä apuna on ollut eittämättä se, että internet on kehittynyt ja uusia foorumeita, keskusteluareenoita ja julkaisuväyliä on rakennettu (esimerkkeinä YouTube tai Facebook). Tapahtunut virtuaalisten toimintamahdollisuuksien lisääntyminen on otettu siten toimijoiden keskuudessa erinomaisesti haltuun. Teknologian hyväksikäyttö ja teknologian tuomat mahdollisuudet ovat muutenkin avartaneet yhteiskunnallisten liikkeiden mobilisointikanavia sekä vaikuttamiskeinovalikoimaa (ks. esim. Carty & Onyett 2006, 230).

Kampanjan julkistamisessa eläinoikeusaktivistit toimivat kaikkea muuta kuin yön pimeinä tunteina

ja hiljaisuudessa. Tiloilla kuvattua materiaalia julkistettiin marraskuun 28.päivä 2007 Ylen A-studio – ajankohtaisohjelmassa. Ohjelma sai aikaan valtaavan keskusteluryöpyyn niin eläinten olosuhteista kuin siitä, että aktivistit olivat menneet tiloille kuvaamaan materiaaleja luvatta. Tyyliä valintana materiaalin julkistaminen valtakunnallisessa televisio-ohjelmassa kertoo siitä, että viesti haluttiin selkeästi suunnata massalle. Pirita Juppi (2008, 155) toteaa, että huomio kiinnittyi kuitenkin itse asiakysymykseen, suomalaisen eläintuotannon ongelmiin. Jarmo Rinne (2008, 75) kirjoittaa samasta loppuvuoden 2007 tapahtumaketjusta:

”joukon aktivisteja onnistui herättää melkoinen kohu eläinten kohtelusta maataloilla valtamedian suosiollisesti julkaistua heidän salaa kuvaamaan video-otoksia suomalaisilta tuotantotiloilta. Poliittisen osallistumisen ja toiminnan tutkimuksen näkökulmasta mainitun kaltaiset kampanjat rikastavat ja laventavat ymmärrystä politiikan vaikuttamisen keinoista ja toimintakentistä.”

Oikeutta Eläimille -yhdistyksen Ylen TV1:n A-studiole toimittamia videonauhoja ryhtyi tutkimaan Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran ohella poliisi (Hämeen Sanomat 1.12.2007). A-studion lähtökyksen jälkeisinä päivinä kampanja oli esillä muutenkin valtakunnan mediassa ja huomiot lähestyivät materiaalia sekä aktivistien toimintaa eri näkökulmista. Kuvamateriaalin keräämistä ja esittämistä verrattiin muun muassa alkuperäisten kettutyttöjen eläinten vapautuksiin. Esimerkiksi Helsingin Sanomien politiikan toimittaja Minttu Mikkosen (5.12.2007) mukaan ”järkyttävät videot suomalaisilta sika- ja siipikarjatiloilta olivat tehokkainta suoraa toimintaa sitten ”kettutyttöjen” turkistarhaiskujen 1995”. Hämeen Sanomissa puolestaan Markku Peltonen kirjoitti (13.12.2007), että ”Oikeutta eläimille -yhdistys ansaitsee tunnustuksen. Se rakensi tuotantoeläinten hoidosta kampanjan, jota natsi-Saksan propagandaministeri Josef Göbbels kadehtisi.”

Evira teki kuvatuille eläintiloille tarkastuksia, joissa ei paikantunut dramaattisia rikkeitä. Hämeen Sanomien pääkirjoituksessa 9.12.2007 huomautettiin, että ”tarkastukset osoittivat, etteivät aktivistien kuvaamat kärsimykset ole arkipäivää suomalaistiloilla. Niistä ei voi vetää johtopäätöstä, että eläinsuojelun taso olisi romahtanut ja että tuottajat olisivat piittaamattomia rikollisia”. Samaisessa

pääkirjoituksessa myös todettiin, että ”vaikka mainostoimistojen luoma kaunis kuva maalaisidyllistä ei enää täysin vastaa todellisuutta, suomalainen kotieläintalous kestää kriittistäkin tarkastelua”. Etelä-Suomen Sanomien pääkirjoituksessa samaisena päivänä (Helminen 2007) kuitenkin todettiin syntyneestä kohusta, että suomalaisten käsitys maataloudesta on juuttunut menneisyyteen. Samaisessa pääkirjoituksessa huomautettiin lisäksi, että ”aktivistit ovat urbaaneja ihmisiä, jotka eivät ymmärrä maataloudesta mitään”.

Mielipidekirjoituksissa (esim. 4.12.2007 Hämeen Sanomissa) sekä vaadittiin muutosta ja tehokasvatuksen lopettamista että paheksuttiin aktivistien harjoittamaa sikamaista mustamaalausta (esim. Etelä-Suomen Sanomat 12.12.2007). Muutamia kertoja Hämeen Sanomien teksteissä esitettiin kysymyksenä (esim. pääkirjoituksessa 1.12.2007), ”miksi yhdistys ei tehnyt näkemästään rikosilmoitusta heti ja päättänyt näin ilman viivettä myös eläinten kärsimyksiä”? Osin materiaalin löydöksiin reagoitiin siten julkikeskustelussa epäillen ja paheksuen materiaalin myöhäistä julkistamista, osin kritikoiden sitä, miksi maatalouden ”kimp-puun” hyökätään ja puolustaan sitä, että pääosalla tiloista asiat ovat hyvin. Aktivistien kampanja kehystyi siten poliittiseksi aktivismiksi, mutta myös eläinsuojelurikoksiksi. Jo 1990-luvun lopulta tuttu puhe urbaaneista, maaseudun olosuhteita tuntemattomiksi aktivisteista hahmottui kolmanneksi kehukseksi.

Poliisille Julma totuus -kampanja tarkoitti tutkintatöitä. Rikostutkintoja poliisi pääsi tekemään sekä aktivistien kuvaustoimien että aktivistien tekeminen ilmoitusten perusteella. Välittömästi kuvamateriaalin julkistamisen jälkeen osa maataloustuottajista teki rikosilmoituksen luvattomasta kuvaamisesta (esim. 30.11.2007 Etelä-Suomen Sanomat). Aktivistit puolestaan ilmoittivat poliisille eläinten huonosta kohtelusta tiloilla. Etelä-Suomen Sanomissa 15.1.2008 uutisoitiinkin, että ”poliisille on tehty 49 rikosilmoitusta eläinaktivistien tunkeutumista tuotantoeläintiloille. Rikosilmoituksista 40 on tehty Länsi-Suomen ja yhdeksän Etelä-Suomen läänin alueella. Poliisi tutkii tiloille tunkeutumisia julkisrauhan rikkomisena. Eläinaktivistit kuvasivat tiloilla videoita, joita Oikeutta eläimille -järjestö julkisti marraskuussa. Poliisi selvittää myös, onko tuotantoeläintiloilla tapahtunut eläinsuojelurikoksia. Tutkintapyyntöjä on tehty 73 tilasta.”

Mediasuhteessa on kiistatta tapahtunut muutosta. Materiaalin julkistaminen valtakunnallisessa mediassa kuvastaa sitä, että eläinoikeusaktivistien toiminnalle on avautunut uudella tavalla poliittisia mahdollisuuksia ja toimintatilaa. Aktivisteilla on ollut taitoa arvioida poliittista tilannetta ja mieltä, millaisella politikointimuodolla ja myös sisällöllä teema saadaan nostettua käsittelyyn laajemmin (ks. Lappalainen 2000, 2002, 187). Tätä on kuitenkin osaltaan edistänyt aiempien vuosien aikana tehty eläinten oikeuksien ajamiseen edistävä toiminta, vaikka toiminnan yhteiskunnallisia vaikutuksia onkin vaikea arvioida. Kenen tahansa suomalaisen oli oletettavasti helpompaa ymmärtää eläinten huonoihin elinolosuhteisiin maataloudessa kohdistuva kritiikki kuin esimerkiksi etäisemmäksi koettu turkistarhauksen kohdistuva politikointi. Toimijoiden poliittisen onnistumisen mahdollisuuksia paransi kenen tahansa kuluttajan näkökulmasta kiinnostava teema. Lisäksi politikoinnin tapana suora toiminta ei kampanjassa sisältänyt ilkivaltaa, eikä eläimiä pyritty saamaan ulos tiloilta. Tavallisille kansalaisille aktivistit niin Julma totuus -kampanjassa kuin muissakin toiminnoissa tarjoavat kasvisyöntiä elämäntavallisena valintana.

Kun analysoidaan kampanjaa ja kampanjointityyliä, on huomionarvoista, että kampanjan kritiikin kärki kohdentui koko tuotannonalaan, eikä niinkään yksittäiseen tuottajaan. Siten aktiivit onnistuivat siirtämään keskustelussa huomion kohti koneellista, tehokasta ja mahdollisimman halpaan hintaan pyrkivää tuotantotapaa sekä sitä, millaiset elinolosuhteet eläimillä on. Politikoinnin tapana kuvatun tyylinen kritiikki on oletettavasti tehokkaampaa kuin huomion keskittäminen yhteen eläintilan pitäjään. Niin laajempi yleisö kuin osa aktivisteistakin paheksuu esimerkiksi tuottajan tai tarhaajan kotipihalla mielenosoittamista moraalisesti arveluttavana toimintatyylinä. Valtayleisön tukea on siten lähtökohtaisesti helpompi saada kuvamateriaalilla ja koko tuotannonalaa kritikoiden. Kuvamateriaalia kuka tahansa voi myös katsella ja tehdä itse oman analyysinsä ja tulkintansa.

Huomioita aktivistien agendan luomisen mahdollisuuksista

Olen analysoinut tässä tekstissä eläinoikeusaktivistien toimintakeinojen, poliittisen tyylin sekä mediasuhteen muutosta. Aktivistien poliittisen tyylin muutos näkyy etenkin mediaosaamisen kehitty-

senä, mutta myös fokusoidumpana tavoitteena saada kuka tahansa suomalainen pohtimaan eläinten elinoloja maataloilla. Näyteaineistona käytetyt sanomalehtitekstit tekevät näkyväksi edelleenkin moniäänistä suhtautumista aktivismiin.

Eläinoikeusaktivismiin on suhtauduttu tässä artikkelissa tutkitun tapausesimerkin perusteella 2000-luvun lopussa toisella tavalla kuin 1990-luvun jälkipuoliskolla: etenkin aktivismin mediasuhde on uudelleenrakentunut. Tätä ei selitä se, että eläinten oikeuksien vuoksi toimivat olisivat luopuneet päämäärästään tai madaltaneet tavoitteitaan. Toimijat pyrkivät kampanjoimaan ja politikoimaan ravistelevalla, harkitun räväkällä otteella. Poliitikoijina aktivistit ovat pysyttäneet ruohonjuuritasolla, eikä toiminta ei ole järjestäytynyt rekisteröityneeksi yhdistykseksi. Julma totuus -kampanjassa kukaan yksittäisen aktivisti ei ole asemoitunut toimijoiden viralliseksi äänitorveksi tai asettanut johtohahmoksi. Verrattuna 1990-luvun kampanjointiin voi todeta, että mediatyötä on kuitenkin selvästi mietitty harkiten.

Tiina Rättilä toteaa (2004, 86), että kuten monet 1970-luvun uudet yhteiskunnalliset liikkeet, myös uudempi kansalaisaktivismi pyrkii vaikuttamaan kulttuurisiin ajattelutapoihin ja arkikäytäntöihin. Eläinten oikeuksien puolesta kampanjoivat aktivistit haluavat saada aikaiseksi suuria muutoksia eläinten kohteluun ja samalla myös ihmisten asenteisiin sekä kuluttamiseen. Poliittisina keinoina aktivisteilla ovat olleet käytössä laajalti erilaiset protestointitavat. Kampanjoinnin kohteet ovat pääpiirteittäin pysyneet samoina, tosin 2000-luvun jälkipuoliskolla tehomaatalouden kritikointi on ollut turkistarhauksen vastustamista keskeisempi tema. Räväkkä poliittinen tyyli on säilyttänyt asemansa eläinoikeustoimijoiden suosimana linjana.

Virtuaalisuutta hyödyntävien välineiden yleistyminen on lisännyt aktivistien toimintamahdollisuuksia. Internetin kehittyneet keinot tiedottaa sekä myös mobilisoida uusia toimijoita ovat laventaneet eläinoikeusliikkeen kokoavaa kehystä. Julkisessa puheessa eläinaktivistien kuvaamat videot on otettu vakavasti ja esille nostetut kysymykset on huomioitu poliittisina ongelmina. Viranomaiset tarttuivat asiantilan selvittelyyn tosin ottaen keskusteluissa kriittisesti esille myös sen, että aktivistien olisi ollut tarpeen raportoida tiloilla tekemistään havainnoista viranomaisille jo aiemmin. Tiina Rättilä (1999, 49) toteaa, että kysymys oikeista ja hyväksyttävistä poliittisten toiminnan tyyleistä ei

ole vähämerkityksinen. Kuitenkin pohtia voi sitä, milloin rajojen rikkominen on liikkeen toimijoiden näkökulmasta huono tai menestyksenkäs poliittisen tyylin valinta.

Toisin kuin 1990-luvulla, eläinoikeustoimijoita ei ole enää nähty yksinomaan uhkaavina tai terroristisina, vaikka luvaton kuvaamista eri eläintiloilla myös kritikoitiin. Myös Pirita Juppi (2008, 158) kirjoittaa, että aktivistit pääsivät Julma totuus -kampanjan myötä esiin julkisuudessa uskottavina ja vakavasti otettavina lähteinä. Toimijat pääsivät ensisijaisesti puhumaan eläinten oloista. Videoiden esittely sai aikaan poliisitutkintoja, viranomaisseivetyksiä ja ehkä ensimmäistä kertaa suomalaisen eläinoikeusaktivismin historiassa poliisi ja toimijat saatettiin nähdä lähestulkoon yhteistyökumppaneina. Onnistuakseen yhteiskunnallisen liikkeen on Tarrowin mukaan saatava julkisuutta ja vaikutusvaltaisia liittolaisia. (ks. Tarrow 1998, 76–80). Poliittinen ja yhteiskunnallinen eliitti, lähinnä muuttamat kansanedustajat, esittivät erilaisia kantoja luvattomien videopätkien olemassaoloon.

Eläinoikeusaktiivien toimintavälineenä kamera osoitti voimansa ja eläinoikeusliike sai mahdollisuuden epäkohtien esille nostamiseen. Poliittisen tyylin näkökulmasta videokuvaaminen oli myös varsin *tyylikästä* – väitän, että taltiointi oli tehokkaampi tapa artikuloida agendaa kuin useampi kymmenen mielenosoitusta – mielenosoituksia poliittisina tilanteina väheksymättä. Tiedotusvälineet tarjosivat aktivistien argumenttien esittämiselle julkista tilaa. Siten toimijat pääsivät esittämään näkemyksiään eri foorumeilla. Huomio kiinnittyi eläinten asiaan, eikä niinkään siihen, millaiset henkilöt olivat politikoimassa eläinten elinolosuhteiden nimissä.

Aktivistien mediataidoissa tapahtunut muutos on huomattava. Erona 1990-luvun mustavalkoisiin lentolehtisiin Julma totuus -kampanjan sivut on toteutettu visuaalisesti taiten. Mediatyöhön toimijoilla näytti olevan selkeä suunnitelma ja kampanjalla nimetyt tiedottajat. Aktivistit osoittivat oppineensa sekä mediatyöskentelystä että politikointitilasta valtavasti. Tähän tosin on lisättävä, että nykyiset toimijat ovat eri aktivistipolvea kuin 1990-luvulla kampanjoineet: puhutaan myös osin uusista toimijoista, jotka ovat ottaneet opikseen aiempien aktivistipolvien kokemuksista. Myös Pirita Juppi (2008, 155) huomauttaa, että eläinaktivistit näyttivät hoitavan suhteensa valtamediaan poikkeuksellisen ammattimaisesti.

Aktivistien pitkän tähtäimen päämääränä on eläinten hyväksikäyttämisen ja alistamisen lopettaminen. Välivaiheena voi sanoa olevan tiedon jakaminen niille, jotka eivät ole pohtineet tuotantotalouden reunaehtoja ja arjen todellisuutta (ks. myös Lindholm 2005, 176). Herättelyssä on myös onnistuttu. Kampanjasivujen lisäksi Facebookissa on Totuus suomalaisesta eläintuotannosta -ryhmä, jossa toukokuun lopussa 2009 oli yli 3600 jäsentä (ks. www.facebook.com, ks. myös Juppi 2008). Julkisuuden merkitys on aktivismin elinvoiman ehdoton

edellytys eli tiedon tuotannon merkitys on suuri niin nyt kuin tulevaisuudessakin (ks. Ilmonen 1998, 30). Voimapihtien vaihto kameraan osoittaa aktivisteilta hyvää poliittista lukutaitoa ja taitoa arvioida uudelleen tyyliään. Sosiaalisen median kehittyminen myötä lisääntyneet politikointimahdollisuudet ovat eittämättä olleet suomalaiselle eläinoikeusliikkeelle eduksi. Jatkossa on tarpeen analysoida lisää sitä, millainen muutos sosiaalisen median myötä on tapahtunut aktivismissa globaalilla tasolla.

LÄHTEET

- Aktivistien kuvauskeikoista puolensataa rikosilmoitusta. Etelä-Suomen Sanomat 15.1.2008. Viitattu 4.4.2009. <http://www.ess.fi/?article=177740>
- Carty, Victoria & Onyett, Jake (2006) Protest, Cyberactivism and New Social Movements: The Emergence of the Peace Movement Post 9/11. *Social Movement Studies*, 5:3, 229–249.
- Eläinaktivistit eivät sopuile. Pääkirjoitus 9.12.2007. Hämeen Sanomat. Viitattu 2.4.2009. <http://www.hameensanomat.fi/?article=65965>
- Eläinten tehokasvatus pitäisi lopettaa. Mielipidekirjoitus 4.12.2007. Hämeen Sanomat. Viitattu 2.4.2009. <http://www.hameensanomat.fi/?article=65828>
- Totuus suomalaisesta eläintuotannosta, avoin ryhmä, <http://www.facebook.com>. Viitattu 31.5.2009.
- Gamson, William (1995) *Constructing Social Protest*. Teoksessa Johnston, Hank & Klandermans, Bert (eds.) *Social Movements And Culture*. London: University of Minnesota Press.
- Goffman, Erwing. 1986. *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Boston: Northeastern University Press.
- Helminen, Ari. 2007. Pääosassa sika. Etelä-Suomen sanomat, pääkirjoitukset. 9.12.2007. Viitattu 4.4.2009. <http://www.ess.fi/?article=172812>
- Ilmonen Kaj. 1998. Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet. Teoksessa Ilmonen, Kaj ja Siisiäinen, Martti (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino.
- Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti. 1998. Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere. Vastapaino.
- Ilmonen, Kaj. 2004. Suomalainen kansalaisyhteiskunta ja yhteiskunnalliset muutostrendit 1990-luvulla. Teoksessa Helkama Klaus ym., *Artikkelikokoelma tutkimushankkeesta sosiaaliset innovaatiot, yhteiskunnan uudistumiskyky ja taloudellinen menestys*. Elektroninen aineisto, viitattu 30.3.2009. <http://www.sitra.fi/Julkaisut/Heiskala.pdf>
- Julma totuus. Tutkimus suomalaisesta eläintuotannosta. Julma totuus – tehotuotanto.net. Viitattu 30.3.2009, 4.4.2009, 8.4.2009, 30.5.2009, 31.5.2009, 25.6.2009. http://www.oikeuttaelaimille.net/ttnet/index.php?option=com_frontpage&Itemid=32
- Juppi, Pirita. 2003. Eläinoikeustoiminta määrittelykamppailun ja marginalisoinnin kohteena. Teoksessa Pirita Juppi, Jukka Peltokoski & Miikka Pyykkönen (toim.) *Liike-elämää. Vastakulttuurin radikalismi vuosituhatvuoden vaihteissa*. Jyväskylä: SoPhi, 141–177.
- Juppi, Pirita. 2004. "Keitä me olemme? Mitä me haluamme?" Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdissä. Jyväskylän yliopisto. <http://dissertations.jyu.fi/studhum/9513920348.pdf>
- Juppi, Pirita. 2008. Eläinaktivistien videot havahduttivat median. Jaakkola Maarit (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2008*. 155–159. <http://journalismikritiikki.wordpress.com/>
- Kaldor, Mary. 2006. Globaali kansalaisyhteiskunta – vastaus sodan ongelmiin. Suomentanut Maria Lyytinen. Helsinki: Like kustannus oy.
- Karvonen, Erkki. 2000. Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* 23:2, 78–84.
- Kokkonen, Juhana (2003) Totuus on toisenlainen. Oikeutta eläimille-yhdistyksen identiteetti verkostoyhteiskunnassa. Uskontotieteen pro gradu tutkielma. Humanistinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.
- Kontinen, Esa & Peltokoski, Jukka. 2000. Ympäristöprotestin neljännen aallon sielunmaisema. *Sosiologia* 37:2, 111–129.
- Kupsala, Saara & Tuomivaara, Salla. 2004. Sosiologinen eläintutkimus: eläinten yhteiskunnallinen merkitys sosiologian tutkimuskohteena. *Sosiologia* 41 (2004): 4, 310–321. <http://elektra.helsinki.fi/se/s/0038-1640/41/4/sociolog.pdf>
- Lappalainen, Pertti. 1999. Eläinliikkeen tyyli – oire murroksesta vai poikkeus säännöstä? Teoksessa Lappalainen, Pertti (toim.) *Tyylikästä kansalaisaktiivisuutta*. Tampere: Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksen julkaisuja 11/1999, 123–144.
- Lappalainen, Pertti. 2000. Rakenteista fragmentteihin, tiedoista toimintaan – suomalaisen kansalaisaktivismin tyylien ja niiden kontekstin muutoksista. *Politiikka: Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu* 42: 4, 249–264. <http://elektra.helsinki.fi/se/p/politiikka/42/4/rakentei.pdf>
- Lappalainen, Pertti. 2002. Poliittisen tyylin taito. Tampere: Vastapaino.
- Lindholm, Arto. 1998. Radikaali ympäristöaktivismi modernin murroksessa. Helsingin yliopisto, sosiaalipolitiikan julkaisematon pro gradu.

- Lindholm, Arto. 2005. Maailman parantajat. Globalisaatio-kriittinen liike Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Luhtakallio, Eeva. 2005. Kehysanalyysi mediakuvien sukupuolirepresentaatioiden tutkimuksessa. *Sociologia* 42:3, 189–206.
- Lundbom, Pia. 2001. Yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta. Eläinoikeusliikkeen solidaarinen yhteisöllisyys. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) Vallattomat marginaalit. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. 49–75.
- Lundbom, Pia. 2002. Kettutyttöjä vai naisaktivisteja. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) Tulkintoja työistä. Hki. SKS; Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura. 88–105.
- Lundbom, Pia. 2003. Hei kaveri, millä välineillä äänestät. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) Kyllä politiikalle, mutta.. Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta. Helsinki: Yliopistopaino, 84–96.
- Luukka, Panu. 1998. Ei ole oikeutta, on vain me – Radikaali eläinoikeusliike Suomessa.
- Valtio-opin pro gradu-tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, verkkojulkaisut. Viitattu 30.3.2009. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/yleis/pg/luukka>
- Mikkonen, Minttu. 2007. Eläinräkkäysvideot uudistavat aktivismia. Helsingin Sanomat. 5.12.2007. Viitattu 2.4.2009. <http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/EI%C3%A4inr%C3%A4%C3%A4kk%C3%A4ysvideot++uudistavat+aktivismia/HS20071205SIIYO02e77>
- Määrittelykampailu eläimistä tehotuotannon keskellä. Viitattu 2.4.2009. <http://www.oikeuttaelaimille.net/www2/langfi/tietoa/tehotuotanto/tehotuotantokampanjasta>
- Peltonen, Markku. 2007. Yle jatkaa eläinräkkääjien tukemista. Alanurkka 13.12.2007. Hämeen Sanomat. Viitattu 2.4.2009. <http://www.hameensanomat.fi/?article=66181>
- Pivetti, Monica. 2005. Natural and unnatural: Animal welfare and rights activists' representations of animals and animal biotechnology in Italy. University of Helsinki, Faculty of Social Sciences, Department of Social Psychology. Viitattu 24.2.2009. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-10-2287-6>
- Rasmus, Ari. 2006. Uudet liikkeet. Radikaali kansalaisaktivismi 1990-luvun Suomessa. Tampere University Press. Acta Electronica Universitatis Tampereensis 565. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6758-2.pdf>
- Regan, Tom. 1980. Animal Rights, Human Wrongs. Environmental Ethics, Vol. 2, No.2, 99–120. Uudelleenjulkaistu teoksessa Zimmermann Michael E., Callicott J. Baird, Sessions, George, Warren, Karen J. & Clark John (eds.) Environmental Philosophy. From Animal Rights to Radical Ecology. Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey 07458, s. 41–55.
- Rikostutkinta aivan paikallaan. Pääkirjoitus. Hämeenlinna 1.12.2007. Viitattu 2.4.2009. <http://www.hameensanomat.fi/?article=65659>
- Rinne, Jarmo. 1999. Ympäristövallankumouksellista ja eläinten oikeuksien politiikkaa. Teoksessa Lappalainen, Pertti (toim.) Tyylikästä kansalaisaktiivisuutta. Tampereen yliopisto, Poliitiikan tutkimuksen laitos. Julkaisuja 11/1999, 145–165.
- Rinne, Jarmo. 2008. Poliittisen toiminnan yksilöistyminen ja henkilökohtaistuminen. Poliitiikka : Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu 50:1: 75–83. <http://elektra.helsinki.fi/se/p/politiikka/50/1/poliiitti.pdf>
- Rättilä, Tiina. 2004. Kuokkavieraat, aktivistit, kansalaiset: keitä ovat kansanvallan tulevaisuuden tekijät? *Futura* 23: 2: 82–89. <http://elektra.helsinki.fi/se/f/0785-5494/23/2/kuokkavi.pdf>
- Sarpo, Maija. 2008. Kehystäminen Uraanon.org-kansalaisliikkeen mobilisaatioissa. Helsingin yliopisto, biotieteellinen tiedekunta, bio- ja ympäristötieteiden laitos, ympäristönsuojelutiede. Pro gradu. Viitattu 28.3.2009. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe200808041750>
- Siisiäinen, Martti. 1998. Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat. Teoksessa
- Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.) Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere: Vastapaino.
- Sikamaista mustamaalaamista. Etelä-Suomen sanomat, mielipidekirjoitus 12.12.2007. Viitattu 4.4.2009. <http://www.ess.fi/?article=173226>
- Snow, David & Benford, Robert. 1988. Ideology, Frame Resonance and Participant Mobilization, Teoksessa Klendermans, Bert & Kriesi, Hanspeter & Tarrow, Sidney (eds.) From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures. International Social Movement Research. Volume 1. London: jai Press, 197–219.
- Snow, David & Benford, Robert. 1992. Master Frames and Cycles of Protest. Teoksessa Morris, Aldon D & Muller McClurgh Carol (ed.) Frontiers in Social Movement Theory. New Haven: Yale University Press.
- Tarrow, Sidney. 1998. Power In Movement. Social Movements, Collective Action And Politics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tilojen salakuvaamisesta tehty useita rikosilmoituksia. 30.11.2007. Etelä-Suomen sanomat. Viitattu 4.4.2009. <http://www.ess.fi/?article=171644>
- VaaHO 16.12.1996, 1974. Rangaistuksen mittaaminen, ehdollinen rangaistus, tapaus kettutyöt. Viitattu 4.4.2009. <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/ho/1996/19961923>
- Yhdistys: eläimet kärsivät suomalaisilla tuotantotiloilla. 29.11.2007. Hämeen Sanomat. Viitattu 2.4.2009. <http://www.hameensanomat.fi/?article=65608>